

Hänvisning
Begäran av den 14.12.2023
om ärende RP 90/2023 rd

Riksdagens grundlagsutskott
PeV@eduskunta.fi

Kontaktperson
Michael Slotte

Ärende

Utlåtande om regeringens proposition till riksdagen om godkännande och sättande i kraft av avtalet mellan parterna i nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor och av protokollet om status för internationella militära högkvarter som inrättats i enlighet med nordatlantiska fördraget samt lagar i anslutning till dem

Bakgrund

Riksdagens grundlagsutskott har den 14 december 2023 begärt ett skriftligt sakkunnigyttrande av landskapsregeringen om regeringens proposition till riksdagen om godkännande och sättande i kraft av avtalet mellan parterna i nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor (Nato Sofa) och av protokollet om status för internationella militära högkvarter som inrättats i enlighet med nordatlantiska fördraget (Parisprotokollet) samt lagar i anslutning till dem.

Nato Sofa har upprättats för att fastställa den rättsliga ställningen för de avtalsslutande parternas styrkor under deras vistelse inom en annan avtalsslutande parts territorium. Avtalet om status för styrkorna innehåller bestämmelser om bland annat inreseformaliteter, rätten att bära vapen, utövande av domsrätt, rätten till och avstående från skadestånd och om styrkornas privilegier och immunitet. Nato Sofa kan tillämpas på både fredstida och krigstida samarbete.

Genom Parisprotokollet utsträcks bestämmelserna i Nato Sofa till att också gälla Natos högkvarter och deras militära och civila personal, med de justeringar som bestäms i protokollet. Parisprotokollet innehåller också kompletterande bestämmelser om högkvarteren och deras personal.

Finlands anslutning till Nato Sofa och Parisprotokollet träder i kraft internationellt 30 dagar efter deponeringen av Finlands anslutningsinstrument. I propositionen föreslås det att riksdagen godkänner Nato Sofa och Parisprotokollet och de lagar som har samband med dem.

Landskapsregeringen konstaterar att landskapsregeringen inte lämnat ett utlåtande över utkastet till regeringens proposition. Dock har informationsgången mellan landskapsregeringen och behörigt ministerium säkerställts i enlighet 58 § självstyrelselagen även om något utlåtande inte begärts.

Landskapsregeringen har inte heller lämnat utlåtande om de motsvarande avtal till Nato Sofa och Parisprotokollet som Finland anslutit sig till i samband med deltagandet i Natos Partnerskap för fred (FördrS 64 och 65/1997 samt FördrS 72 och 73/2005).

Landskapsregeringen konstaterar att i regeringens propositioner till riksdagen angående anslutningen till dessa två avtal inom Natos Partnerskap för fred (RP 19/1997 och RP 268/2004) tar man överhuvudtaget inte ställning till avtalens förhållande till landskapet Åland. Avtalen har inte heller tillställts Ålands lagting för bifall.

Finland ratificerade Pfp Sofa 1997 och har sedan dess i praktiken tillämpat Nato Sofa mellan medlemsstaterna i försvarsalliansen och de stater som deltar i Natos Partnerskap för fred. Pfp Sofa och dess tilläggsprotokoll förblir i kraft gentemot de stater som deltar i Natos Partnerskap för fred som avtalsslutande parter efter det att Finland har anslutit sig till Nato Sofa och Parisprotokollet.

Behörighetsfördelning

Finlands Natomedlemskap förändrar inte fördelningen av lagstiftningsbehörighet mellan riket och landskapet. Enligt 59 § 1 mom. självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) ska bifall av Ålands lagting inhämtas över sådana internationella avtal som innehåller bestämmelser som hör till landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet.

I regeringens proposition konstateras att riket enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen för Åland har lagstiftningsbehörighet i fråga om försvarsväsendet och gränsbevakningen med beaktande av vad som föreskrivs i 12 § i den lagen, ordningsmaktens verksamhet för tryggnad av statens säkerhet, försvarstillstånd och beredskap inför undantagsförhållanden. Dessutom har riket enligt 27 § 42 punkten i självstyrelselagen för Åland lagstiftningsbehörighet i fråga om övriga angelägenheter som enligt grundsatserna i självstyrelselagen ska hänföras till rikets lagstiftningsbehörighet.

Landskapsregeringen konstaterar att förhållandet till utländska makter med beaktande av bestämmelserna i 9 och 9 a kap. hör till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 4 punkten i självstyrelselagen för Åland, liksom även försvarsväsendet, ordningsmaktens verksamhet för tryggnad av statens säkerhet, försvarstillstånd och beredskap inför undantagsförhållanden enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen för Åland.

Landskapet Åland har enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om vägtrafik, och enligt 18 § 12 punkten har landskapet lagstiftningsbehörighet i

fråga om hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkten.

Synpunkter

I regeringens proposition görs bedömningen att Nato Sofa och Parisprotokollet inte innehåller några bestämmelser som enligt självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör till landskapet Ålands behörighet.

Landskapsregeringen anser att detta förefaller vara en korrekt bedömning vad avser Parisprotokollet. Däremot förefaller Nato Sofa innehålla bestämmelser som dels är att hänföra till området för vägtrafik, dels bestämmelser som är att hänföra till området för hälso- och sjukvård. Detta framgår även av regeringens proposition där det står att Nato Sofa *innehåller bestämmelser om bland annat inreseformalityter, körkort och körtillstånd, rätt att bära vapen, utövning av jurisdiktion, skadeståndsskyldighet, hälso- och sjukvård samt befrielse från skatt och tull.*

Ur propositionen framgår att avtalsbestämmelsen om hälso- och sjukvårdstjänster som tillhandahålls av den mottagande staten till sin ordalydelse är vag i fråga om omfattningen av den mottagande statens skyldighet, eftersom en styrka enligt bestämmelsen "kan ... få" sjukvård och tandvård i den mottagande staten. Enligt förarbetena till avtalet är avsikten med bestämmelsen inte att skapa en rättslig skyldighet för den mottagande staten att tillhandahålla hälsovårdstjänster. I regeringens proposition om anslutning till Pfp Sofa konstateras att läkartjänster vid behov ska ordnas för medlemmar av den sändande statens styrkor och civila komponenter och deras anhöriga (RP 19/1997 rd, s. 11). Att ge den sändande statens personal behövliga hälsovårdstjänster har varit normal praxis åtminstone i Finland.

Landskapsregeringen konstaterar att eftersom Nato Sofa innehåller bestämmelser som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt självstyrelselagen ska avtalet sändas till Ålands lagting för bifall i enlighet med 59 § 1 mom. självstyrelselagen för att dessa bestämmelser ska vara tillämpliga i landskapet.

Landskapsregeringen konstaterar att frågan om huruvida avtalets samtliga bestämmelser är tillämpliga i landskapet Åland i sig huvudsakligen torde sakna konkret betydelse, eftersom landskapet Åland är demilitariserat och neutraliserat. Enligt artikel 7 i konventionen angående Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering av den 20 oktober 1921 har Finland dock ett ansvar att försvara Ålands neutralitet i fall av krig. I regeringens proposition framgår vad gäller avtalets geografiska tillämpning att Åland omfattas av avtalets tillämpningsområde, i och med att Åland är en del av Finlands suveräna territorium och Finland svarar för Ålands internationella förbindelser i den mening som avses i avtalet. Dock ska Ålands folkrättsliga särställning beaktas vid tillämpningen, vilket Finland också har lyft fram vid Finlands anslutningssamtal med Nato

(se RP 315/2022 rd). Situationer där Nato Sofa och Parisprotokollet tillämpas baserar sig på Finlands samtycke, i samband med vilket det ska säkerställas att Ålands folkrättsliga särställning beaktas.

Avslutningsvis anser landskapsregeringen, i likhet med vad som framgår ur regeringens proposition, att det utifrån tidigare praxis för godkännande av internationella avtal är möjligt att i ett senare skede begära lagtingets bifall för Nato Sofa och Parisprotokollet, om det visar sig nödvändigt (GrUU 80/2022 rd).

Lantråd

Katrin Sjögren

Vicelantråd

Annika Hambrudd